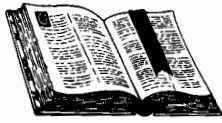

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Gallio

...en Gallio trok zich geen van deze dingen aan.

Handelingen 18 : 17b

Wie is Gallio eigenlijk? Kent u zijn naam? Zijn naam komen we alleen hier in de Bijbel tegen. Uit de ongewijde geschiedenis weten we dat hij de oudste zoon van Lucius Annaeus Seneca was. Vooral zijn jongere broer is bekend onder de naam Seneca, de bekende wijsgeer van de stoïcijnen. Deze stoïcijnen staan bekend om hun onverstoorbare opstelling. Zelfs leed en pijn worden op deze wijze verwerkt. Men vindt zich nergens over op, ze laten alles over hun kant gaan. En om godsdienstige kwesties maken zij zich niet druk.

Als Paulus in Korinthe is, wordt zijn werk daar rijk gezegend. Hij blijft er een jaar en zes maanden. De Heere had immers gezegd dat Hij veel volk in die stad had. Er komen zondaren tot waarachtige bekering. Maar ook hier kwam weer openbaar de tegenstand van de Joden. Wat moet dat toch voor Paulus pijnlijk zijn geweest dat juist zijn eigen volksgenoten zo vijandig staan tegenover het Evangelie van vrije genade. Daarom was hij ook in Korinthe maar tot de heidenen gaan preken. De Joden laten het er echter niet bij zitten. Toen Gallio als nieuwe stadhouder van Korinthe aantrad, wendden zij zich tot hem. Ze zeggen: "Deze raadt de mensen aan dat zij God zouden dienen tegen de wet."

Maar nu zijn ze bij deze stoïcijn aan het verkeerde adres. Als het nu om levensbedreigende dingen ging... Voordat Paulus ook maar een ding ter verdediging hoeft te zeggen, zegt Gallio dat ze bij hem niet aan moeten komen met theologische kwesties.

Die moeten intern bij de Joden maar opgelost worden.

Gallio is zijn tijd ver vooruit. Hier zie je de moderne mens. Alle godsdiensten zijn gelijkelijk; ieder doet het op zijn eigen wijze. Laat mensen zelf uitzoeken welke god zij willen dienen.

Je moet daarom ieder maar in zijn eigen

waarde laten. Als mensen daar nu mee gelukkig zijn, moet je ze echt niet iets anders opdringen.

Zelfs als de Grieken Sosthenes in zijn bijzijn afranselden, grijpt hij niet in. Gallio, zo lezen we, trok zich geen van die dingen aan. Hij verblijft of verbloost niet. Deze woorden zijn zo typerend voor Gallio. Gallio heeft helemaal niet in de gaten dat het hier gaat om de voortgang van het Koninkrijk Gods. Hij doorziet niet dat het gaat om het Evangelie van een rijke Christus voor arme zondaren. Hij wil geen keuze doen.

Maar...intussen doet hij het wel, want wie niet voor Hem is, die is tegen Hem. Ja, je kunt wel doen of het je niet aangaat. Maar de Heere komt er toch eenmaal op terug.

Gallio trok zich geen van deze dingen aan. Draagt u misschien de naam Gallio? Moet dat ook van jou gezegd worden? Hoe vaak heeft de Heere al niet geroepen? Hoe vaak kwamen er roepstemmen tot u? Misschien kwam het wel heel dichtbij, in uw eigen gezin, in de straat waar u woont. Misschien gebeurde er iets met één van je klasgenoten. Iedereen was er ontgaan van. Diep onder de indruk. Slachtofferhulp moest ingeroepen worden. Kwam er echter bekering tot God? Onder de ernstigste preken, onder de lieflijkste nodigheden trok u zich toch geen van deze dingen aan. U bleef onbekeerd en ging uiteindelijk onverstoorbaar verder. Heden roept de Heere u op om u te bekeren van deze opstelling. Het is levensgevaarlijk, juist omdat het zo'n comfortabele positie lijkt. Je doet niemand kwaad en je wordt gerespecteerd. Maar... voor de Heere kan dit niet bestaan.

Wanneer laat een mens die "Gallio-houding" toch eens varen? Denk eens aan de profeet Nathan, die tot David kwam. David, jij zijt die man, u bent een kind des doods. Toen trok hij zich dat zo aan, dat hij zondaar voor God werd. Lees de psalmen 32 en 51 maar eens.

Denk ook eens aan de eerste pinksterdag. Toen de Heere door Zijn Woord en Geest een pijl afschoot op het hart van

drieduizend hoorders, konden ze het niet langer volhouden tegen God. Toen trokken ze het zich zo aan dat ze uitriepen: Wat zullen we doen mannen broeders? Dan komt er verslagenheid in het hart. Ja, dan ga je je naam horen noemen: zondaar, zondares. Doemwaardig. Ik ben door Uwe wet te schenden krom van lenden. Mijn zonden zie ik mij steeds voor ogen zweven. Is er nog enig middel om de welverdiende straf te ontgaan en weer tot genade te komen? De Gallio-houding moet een mens laten varen als hij door de Heilige Geest overtuigd wordt van zonde, gerechtigheid en oordeel.

O wat ga ik het me dan aantrekken dat ik tegen een goeddoend God gezondigd heb. Dat ik zelf de gemeenschap met God verbroken heb, bij Hem ben weggelopen om nooit meer terug te keren. Wat ga ik het me aantrekken als de mogelijkheid van zalig worden gepredikt wordt in een weg dat ik er buiten moet vallen. Afsnijdend is het Woord.

Maar toch... zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen? Gallio's worden dan heilbegerige mensen bij wie het maar om één ding draait: "Och Heere, och, wierd mijn ziel door U gered. En: deez' ene zaak heb ik begeerd van God, daar zoek ik naar, dit zij mijn zalig lot." Wonderlijk als die ene Naam onder de hemel hen gepredikt wordt. Jezus Christus en Die gekruist. Zijn bloed reinigt van alle zonden.

Dan hoor ik roepen: "Geef mij Jezus of ik sterf, want buiten Jezus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf"

A. van de Weerd

Inhoud

In dit nummer van ons blad is een meditatie van ds. A. v.d. Weerd opgenomen over Handelingen 18:17b "Gallio," Ds. M.C. Tanis schrijft over 2 Tim. 4:9 onder het opschrift "Leven trekt". Ds. P. Roos levert een kritische slotbijdrage over het proefschrift van dr. W.A. den Boer. Ds. K. Hoefnagel schrijft in zijn vragenrubriek over "Opruiming." Van de hand van ds. J.M.J. Kieviet treft u een vervolgartikel aan in zijn serie over het Avondmaalsformulier. Ds. P. den Butter besluit zijn serie over Agur en schrijft een column "Mensenmens". Zelf schrijven we een artikel over Jacobus Koelman.

Ds. A.v.d. Weerd

Ds. A.v.d. Weerd werd maandag 6 oktober onder kritieke omstandigheden opgenomen in het ziekenhuis vanwege een lekkende aorta. Hij werd geopereerd en mocht de ingreep doorstaan. We hopen dat hij spoedig huiswaarts mag keren en mag herstellen en dat hij binnen afzienbare tijd weer in staat mag zijn het Woord van God uit te dragen. Er is reden tot dankbaarheid voor hem, zijn vrouw en gezinskring dat zijn leven nog wonderlijk is gespaard. De Heere gedenke hem, met zijn vrouw en gezin.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren, Ds. K. Hoefnagel en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopij voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk. Telefoon: 0184-669116. Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs € 10,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 8 dollar per jaar.

Advertenties € 0,39 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting

ISSN nummer: 0166-4646

Aankondiging boek over ds. D. Slagboom

Kort geleden is een boek verschenen over het leven en werk van ds. D. Slagboom getiteld "Evenwel is God mijn Koning." We hopen er uiteraard nog uitgebreider aandacht aan te besteden. Het keurig uitgevoerde boek, gebonden, be-

vat 303 blz., is verkrijgbaar bij de boekhandel en kost € 22,50.

Verschijsning volgende nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. donderdag 30 oktober verschijnen. Kopij graag binnen donderdag 23 oktober. AvH

Ambtelijke praktijk

LEVEN TREKT!

2 Tim. 4:9

In de cel mag Paulus een gegronde hoop kennen. We lezen dit overduidelijk in zijn brieven. Waar het heengaat, geeft hij duidelijk aan. Genade zal eeuwig triomferen. Wat Jezus gesproken heeft, kent en ondervindt hij: Mijn genade is u genoeg en Mijn kracht wordt in zwakte volbracht. Nu is hem het verdriet niet gespaard gebleven. Zelfs veelzijdig. Maar de band door de Heere gelegd is gebleven. Bijzonder trok nu de band aan de jonge Timotheüs. In Timotheüs ook aan de gemeente van Efeze. Dat komen we tegen als we de persoonlijke mededelingen nagaan die we in zijn brief aantreffen. Want wanneer Paulus dringend aan Timotheüs schrijft: benaastig u haastelijk tot mij te komen, houdt dit heel wat in. In allerijl moet Timotheüs van Efeze naar Rome komen. In de eerste brief had Paulus al geschreven dat hij zeer begerig was om Timotheüs te zien (1 vs. 4). Nu wordt Timotheüs gemaand tot grote spoed. Met haast moet hij komen. Maar het is geen kleine afstand van Efeze naar Rome. Het is niet te onderschatten. Temeer in die tijd: de vervoersmiddelen van nu ontbraken. Daarbij was die reis alleen te ondernemen voor de winter. Het jaargetijde maakte het onmogelijk of zelfs zeer gevaarlijk om de reis te ondernemen. Vandaar dat we lezen aan het eind van de brief: benaastig u om voor de winter te komen (vs. 21). Met een gerust hart kon Timotheüs de gemeente een poosje verlaten. Er zal voor gezorgd worden. Timotheüs komt het te weten. Wat is Paulus tot het einde van zijn leven een herder geweest. De zorg van en de zorg voor de gemeenten bleef hem ter harte gaan. Wanneer het ging over het Koninkrijk des Heeren dan leefde hij niet slechts toekomstgericht, maar waren oog en hart ook open voor s Heeren Koninkrijk op aarde. Werken zolang het dag is, was zijn parool. Hij wilde het spoor van zijn Meester gaan. Luther kende dat ook. Kwam de dag van s Heeren wederkomst de volgende dag, dan zou hij het werk niet staken maar doorgaan. De arbeiders in s Heeren wijngaard behoren als hun kracht het toelaat te arbeiden tot

het laatste uur. Ook vanaf het ziekbed. Ik heb het meegemaakt. Ik heb het gezien. Het werk in woord en gebed. Welk een liefde straalt daaruit tot de Heere, Zijn Koninkrijk, de gemeente, de kerk. Zeker wilde Paulus verschillende zaken omtrent het gemeentelijk leven nog bespreken met Timotheüs. Maar het persoonlijke ontbrak niet. Pijnlijke, verdrietige ervaringen hadden hem diep getroffen. Maar gelijk de Heere, Die nederigen vertroost, Paulus vertroostte met de komst van Titus, zo ziet hij uit naar de komst van Timotheüs. Dus niet om de zwakke schouders van de jonge Timotheüs te belasten. Maar om bijzonder te kennen de geestelijke gemeenschap. De aanwezigheid van Timotheüs zou in zijn trieste omstandigheden, in zijn verlatenheid, ook veel verzachting geven. Want zijn beste vrienden, behalve Lukas, waren weg. Laten we aannemen uit mensenvrees. Vrees voor gevangenneming. Toch had Paulus te midden van alles wat hij overdacht of wat hem bezette de overtuiging dat de scheiding maar tijdelijk zou zijn. Want de banden door de Heere gelegd kunnen rekken, maar niet verbroken worden. De Heere staat er voor in. Niet één van zijn schapen zal gerukt kunnen worden uit Zijn hand. Hij geeft hen allen het eeuwige leven. Eens komt het altoos leven met de Heere en elkaar. In geloof en door geloof wordt er van gezongen: Daar, nl. in het nieuwe Jeruzalem, zal Zijn volk weer wonen naar Zijn raad. God eeuwig hun Zijn volle gunst betonen; daar zullen zij Gods knechten met hun zaad, zij die Zijn naam beminnen erfelijk wonen (Psalm 69:14b).

Eenheid.

De eeuwige eenheid wacht. Het blijvend beleven van die eenheid staat vast. Of er zal zijn een herkennen van elkaar is een open vraag. Met zekerheid kan het niet gezegd worden. Laten we dit aan de Heere overgeven. Die bepaalt. Die stelt wat goed is. Maar weerzien in de Heere zal er zijn. Een scheiding op aarde om welke reden ook, doet heel wat. Van David lezen we: zelfs de man mijns vredes, op welken ik vertrouwde, die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij grotelijks verheven (Psalm 41:10). Het laatste kan

zo uitgelegd worden: heeft namelijk die vriend zich achterbaks groot gemaakt tegen mij. In Spreuken 16:28 lezen we: een oorblazer scheidt de voornaamste vriend. In Spreuken 18:8 staat zelfs dit: de woorden des oorblazers zijn als dergenen die geslagen zijn en dalen in het binnenste des buiks. Het kerkelijke leven gaat dit niet voorbij. Daardoor kan er wat lijden zijn. Ook dit is Paulus niet vreemd gebleven. Maar hij mag aan de toekomst denken. Voor zichzelf en heel de Kerk des Heeren. Dan zijn wij altoos bij de Heere. Met één doel: de Heere dienen en loven. Loven en dienen. In Zijn tempel. Dit weet hij en gelooft hij ook ten aanzien van Timotheüs. Paulus is bekend dat de band der gemeenschap ook door Timotheüs gevoeld wordt. Hij zal niet aarzelen om naar Paulus te gaan. Zeker, met gemengde gevoelens. Maar ook met blijdschap. Want leven trekt leven. En levensgemeenschap zal er zijn. Blijkt het soms hier op aarde niet meer mogelijk te zijn, dan zeker hiernamaals. Christenen zien elkaar niet voor het laatst. Twee bejaarde mannen, een Hollander en een Amerikaan, hadden geestelijk contact met elkaar. De geloofsgenade beheerste het gesprek. Groenewegen heeft gedicht: Al komen ze uit verre landen, hun harten smelten ras ineen. En zo was het. Een stille ge-

tuige mocht ik zijn. Blijdschap was er. Bij het afscheid nemen was het wederzijds: broer, we zien elkaar hier niet meer. Maar tot ziens in het nieuw Jeruzalem. Dat is de Una Sancta, de heilige eenheid. Die eenheid is er en blijft er. Dwaars door de kerkmuren heen. Het wordt beleiden: Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk (apostolische geloofsbelijdenis). Durham en Gray liepen samen. Beiden moesten preken. Men zag veel personen. Gray, die dit zag, zei tegen Durham: ik kan dit niet begrijpen. Waarom niet naar u? Het antwoord van Durham was: Broeder, als Christus maar verheerlijkt wordt. Dat spreekt van eenheid. Eenheid wordt onderscheidelijk beleefd. Kennen we het?

M.C. Tanis

NAAR AANLEIDING VAN

Dat ds. Polinder op de eenzijdige weergave van zijn toespraak op de schooldag te Apeldoorn moest ingaan, is geen eer voor de journalist. Met de tekst, nu geplaatst onder het kopje "Prediking" (zie opgemerkt 1 okt. J.I.) ben ik het volledig eens. Werd het in onze kerken meer gehonoreerd en in praktijk gebracht. Het beeld van de kerken zou wel wat anders zijn.

M.C. Tanis

Maar ik had de dissertatie moeten lezen, zo zei men. Ik heb begrip voor dat argument. Ik heb later ook de dissertatie gelezen. Ieder die erin geïnteresseerd is, kan het resultaat van mijn kennisname toegezonden krijgen. Maar het artikel in het RD stond wel zwart op wit. Het waren uitspraken van de promovendus. Geen legendevorming dus.

In het bewuste RD-artikel lees ik in ieder geval vier statements: 1. Arminius heeft een waardevolle bijdrage geleverd aan de theologie van zijn dagen. 2. Arminius beweegt zich binnen de lijn van de Gereformeerde theologie. 3. De term "Arminianisme" moet omzichtig gebruikt worden; anders dan men dat tot nu toe deed. 4. Arminius verweet mensen als Gomarus c.s. dat zij God maakten tot Auteur van de zonde.

Ik heb daar tegenover willen stellen dat theologen als Prof. Dr. van Genderen en Prof. Dr. H. Bavinck daar anders over dachten. Ik heb voorgesteld ons voorlopig maar te houden aan hun gedachten over Arminius en dat lijkt me mijn goed recht te zijn. Ik blijf liever in hun buurt, ook nadat ik de dissertatie heb gelezen. Dat is een zakelijke constatering. Niet persoonlijk bedoeld. Br. den Boer denkt hierin anders dan ik, maar dat is ook zijn goed recht. Ik voor mij zou het echter riskant vinden, als de opvattingen over Arminius in boven omschreven zin zouden worden bijgesteld. Den Boer gebruikte ook het woord: bijstellen.

Waarom ik dat vind? In pak de genoemde vier lijnen op: Ad 1: Ik zou nog kunnen zeggen dat den Boer een waardevolle bijdrage heeft geleverd aan de heersende visie op Arminius. We kunnen uit zijn dissertatie inderdaad veel leren over Arminius. Daar kunnen wij deels dankbaar voor zijn. Maar ik kan en zal niet verklaren dat Arminius een waardevolle bijdrage heeft geleverd aan de heersende theologie van zijn dagen. Want die heersende theologie was grosso modo de rechte Gereformeerde leer. En daaraan heeft Arminius afbreuk gedaan. Ik zou het betreuren als we anders gingen denken.

Ad 2: Meerderen hebben reeds gesteld, anders dan Dr. den Boer, dat Arminius geen Gereformeerd theoloog is geweest. Ik houd me verre van een oordeel over de staat of de integriteit van Arminius. Ik kan daar geen mening over hebben, vanwege een te geringe kennis van zijn persoon. Anderen echter hebben met mij vraagtekens geplaatst bij zijn gedachten. Een niet gering aantal (Prof. van Asselt, Dr. van der Sluis, Ds. Korteweg en Ds. de Heer, Ds. R. H. Kieskamp)! Ik wilde niet oordelen over zijn geestelijke staat, wel over zijn stellingen en gedachten. Ik kan niet inzien dat dit verkeerd is.

Kerkelijk actueel

TOELICHTING

Sinds de promotie van dr. W. A. den Boer zijn er velen geweest, die gereageerd hebben de inhoud van het proefschrift. Zoals u weet, ging het over Arminius. Nieuw licht over Arminius. Er is heel wat los gekomen aan voor en tegen. Ik zelf heb in ons blad ook vragen gesteld naar aanleiding van deze promotie. Ook daarop hebben anderen weer gereageerd. Daarom geef ik enkele slotopmerkingen. Men heeft daar om gevraagd. Ik heb daarvoor iets meer ruimte nodig als anders.

Sommigen hebben aangegeven dat ik te ver ben gegaan. Bijvoorbeeld in de richting van br. den Boer, of ook naar de TUA (Universiteit) toe. Men vond het verder niet correct, dat ik begon te schrijven zonder het proefschrift gelezen te hebben.

Ik meen dat er reden is om verantwoording af te leggen over de gevolgde gang van zaken. Mijn eerste artikel schreef ik na lezing van een uitvoerig interview in het RD. Sommigen meenden dat er "op de man" gespeeld en gesproken is geworden. Dat was niet de bedoeling en het was naar mijn mening ook niet het geval. Evenmin als het de bedoeling van br. den Boer geweest zal zijn om een schrijver in de Waarheidsvriend op de korrel te nemen, ook al noemde hij het blad bij name en ging het wel over iemand. Ik heb me ook niet bovenmate

geërgerd aan het feit, dat de Wekker mij tot de orde riep in het openbaar, terwijl men mij persoonlijk daar niet vantevoren op aan gesproken had.

Het gaat om een openbare theologische discussie in een kerkelijk orgaan. Daarbij spelen geen oordelen over enige persoon een rol. Ik heb ook verklaard de persoon van br. den Boer in strikte zin buiten de discussie te willen houden. Als ik een ingezonden stuk in het RD zou hebben geplaatst, had ik geen verwijt gekregen omdat ik inging op een publiekelijk uitgedragen mening van een schrijver. Nu het in ons blad gebeurde, kreeg men blijkbaar de gedachte dat ik een kerkelijke broeder onder vuur nam. Het wilde echter slechts een vrije en open discussie zijn, die kan opscherpen. Zegt A iets, dan mag B daar ook iets over zeggen.

Ad 3: Ik zou het een gemis vinden, als we in prediking en gesprek niet meer zouden kunnen spreken over Arminianisme. Juist omdat het verschijnsel in onze tijd zo algemeen is. Br. den Boer stelde: Arminius is niet Arminiaans. Hij zou niet zo ver gaan als zijn volgelingen. Ik heb niet helemaal kunnen ontdekken waar precies het verschil zit. Wat de volgelingen betreft: Prof. Dr. G. van den Brink heeft in het ND opgemerkt, dat Arminius op zijn beurt Calvijn en zijn latere volgelingen, die soms verder gingen dan Calvijn zelf, te snel over één kan heeft geschooren. In het proefschrift wordt Arminius beoordeeld op zijn intentie (bedoeling), terwijl Arminius Calvijn beoordeelde op zijn consequentie. Dat spoort niet!

In alle helderheid pleit ik er juist wel voor om de term "Arminianisme" te handhaven. De hierboven omschreven dwalingen, nog met meerderen uit te breiden, zijn ernstig genoeg om te blijven bij deze aanduiding. We verstaan daaronder vooralsnog de gedachte dat de mens een beslissende rol speelt in het bereiken van de zaligheid. Ik hoop dat de kop in de Wekker "Nieuw licht over Arminius" toch maar niet al te serieus zal worden overgenomen.

Ad 4: Vanaf elke Chr. Geref. kansel wordt zondag aan zondag gezegd dat God niet de Auteur is van de zonde en dat de mens ten volle zelf ook verantwoordelijk is en blijft. Ik vind het gevaarlijk als er een dergelijk vertekend beeld van de Gereformeerde leer gegeven wordt, zoals Arminius dat deed. Ik geef zeker toe dat er misbruik wordt gemaakt van deze leer; denk aan de Catechismus, vraag 64. Ook wij zullen op z'n tijd daaraan schuldig staan. Maar dat kunnen we dan niet wijten aan die leer. En dat doet Arminius wel. Daar ligt het verschil. Het staat te bezien, of dit alles een waardevolle bijdrage is.

Wat bleek me nu uit de dissertatie? O.m. het volgende: Arminius heeft sterk Gereformeerde lijnen in zijn conceptie. Ik kan mij dus voorstellen dat Br. den Boer daardoor werd getroffen. Hij geeft dat ook aan als een bepaalde "ontdekking", die hem dreef tot het entameren van deze studie. Arminius, hoewel Arminiaan, zou op een Gereformeerde kansel kunnen spreken over onderwerpen als: de gerechtigheid Gods (zie hiervoor bijv. pag. 150v), het pactum salutis (80v), de rechtvaardiging (108, 150v) en de erfzonde (188, 194v), de plaats en de betekenis van het werk van Christus.

Ik geef dit aan om mijn begrip te tonen voor Br. den Boer, als hij vraagtekens stelt bij het Arminianisme van Arminius. Men zou daardoor bijna kunnen spreken van een zeker eerherstel.

Daar staat tegenover (ik put het volgen- de uit de dissertatie):

a. De Uitverkiezing is voorwaardelijk (92, 111, 118, 126, 164); God verkiest geen personen zonder meer, maar gelovigen in Christus. De mens wordt de bepalende factor.

b. Arminius leert het Neonomisme in bedekte termen. In het nieuwe verbond geldt de eis van geloof en werken. Deze uitspraak treffen we op meerdere plaatsen aan.

c. De menselijke natuur moet wel vrij zijn, vanwege de vigerende opvatting over de gerechtigheid van God. Deze zaak is voor Arminius heilig. Ook al kan hij stevige uitspraken neerzetten over de beperkingen van de menselijke wils-vrijheid, het is niettemin zo dat de vrije wil wezenlijk behoort tot de menselijke mogelijkheden (184).

d. De genade is weerstaanbaar, of, anders gesteld: niet onweerstaanbaar. Men kan zowel de genade alsook zelfs de Heilige Geest absoluut weigeren en verwerpen (183).

e. Verkiezing wordt niet opgevat als voorbeschikking, maar als voorwetenschap (99/100). Mensen worden verkozen, van wie God weet dat zij in Christus zullen geloven. Voorwerp van de verkiezing kan niet de ongeschapen mens zijn (118).

f. Arminius staat dichtbij het universalisme; Christus heeft voor alle mensen verzoening verworven (123). Verzoening strekt zich uit tot alle mensen (180); deze is universeel wat betreft de verwerving (comparatio) alsook betreffende de aanbieding (exhibitio); (blz. 180).

g. Brengt het sterke accent op de rechtvaardigheid van God geen schade toe aan het feit dat de eigenschappen van God allen één geheel vormen en in onderlinge harmonie met elkaar zijn? We belijden toch de eenheid Gods? Arminius ziet de rechtvaardigheid van God als een kwaliteitszeef (77).

Mijn tweede oogmerk was het risico van deze promotie aan te geven met betrekking tot de TUA. Mijn opmerkingen daarover mogen niet uitgelegd worden als kritiek op de TUA; weer eens een mooie gelegenheid om een kerkelijke instelling onder vuur te nemen..... In ons blad is de TUA gedurende meerdere jaren nooit negatief genoemd. Ik begin daarom mijn waardering te uiten voor onze opleiding. We moeten deze in onze gebeden gedenken en het is een zegen dat de Heere ons nog een gedegen opleiding geeft. Deze waardering strekt zich ook uit tot hen die daar werkzaam zijn. Niet voor niets schreef ik ook in een eerder artikel de zin: "De uitspraak van de promotor wekt vooralsnog enig vertrouwen in een goede afhandeling van deze discussie". Maar er was toch niets mis mee, dat ik deze promotie aan-

duidde als een riskante onderneming voor de opleiding in Apeldoorn? Ik heb inmiddels het college van hoogleraren op de hoogte gesteld van mijn gedachten en men heeft daar een antwoord op gegeven. Ik had inmiddels het proefschrift gelezen en ik was daardoor in mijn voorstelling niet tot een andere inschatting gekomen. Ik heb willen aangeven dat er twee factoren zijn bij een proefschrift. Een promovendus moet en mag wetenschappelijk bezig zijn, maar tegelijk heeft de TUA een binding aan de Gereformeerde belijdenis. En als die belijdenis nu eens de gedachten van Arminius van de hand wijst, wat zou het dan betekenen als dat eventueel in een proefschrift niet of niet voldoende zou gebeuren? Op die mogelijkheid werd geattendeerd.

Iemand zei: over eigen kerkelijke broeders moet je met voorzichtigheid spreken. Zeker. Dat moeten we zelfs over alle mensen, over Balkenende en over van der Vlies. Er is geen andere maat voor eigen broeders dan voor buitenstaanders. En kan onze kerk echt geen eerlijk gesprek aan? Ik vertrouw van harte dat dat wel kan. Verder ga ik niet herhalen wat er over gezegd is, maar ik ben er ditmaal niet weg van dat Apeldoorn niet eens even geslikt heeft, om het met de woorden van van Asselt te zeggen.

Ja, en dan zijn er ongetwijfeld mensen, die menen dat Bewaar het Pand soms te kritisch staat tegenover allerlei signalen van wildgroei in de kerken. Wie echter de taak heeft om de actualiteit in beeld te brengen, moet helaas wel vaak dingen opmerken die onrust geven. Ik zal de eerste moeten zijn om te erkennen dat het niet altijd juist en correct gebeurt. Maar wie de zaken wat bijhoudt, zal toch tussen de regels wel eens doorlezen dat ook ik het niet altijd plezierig vind om kanttekeningen te plaatsen bij uitglidders; u merkt toch ook misschien dat ik mezelf een plaats geef in de kring van hen die tekenen van vervallen tonen. Ik ken ook volmondig te verklaren dat we de kerken lief hebben. Maar wie echt de kerken liefheeft, heeft het beginsel lief; hij heeft vooral ook de Heere lief en daarom ook Zijn heilig Woord. Die liefde behoort ons te beheersen. Ware liefde gaat gepaard met oprechtheid en zuiverheid. De Heere Zelf heeft de wereld lief, maar Hij heeft ook Zijn recht lief en dat is geen tegenstelling. Ware liefde staat haaks op de zang dat we allen broeders zijn en dat we elkaar allemaal moeten aanvaarden. Dat deed de Heere Jezus ook niet en dat hebben de profeten ook nooit gedaan.

Wij moeten met elkaar, in alle hoeken van de kerk, wachters zijn op Sions muren. We moeten waarschuwen als we

het gevaar zien naderen. In dat opzicht kan er een wezenlijk verschil openbaar komen in de visie op kerk en geestelijk leven. Jammer als het uitgelegd wordt als een hyperkritische instelling, maar Gods Woord zegt ons dat openbare bestraffing beter is dan verborgen liefde. Goed als men er ons op wijst als we afwijken van de rechte weg. We stellen het op prijs als men dat doet. Denk ook niet dat we er ver boven verheven zijn.

Eenzijds mogen we zeggen dat er in Juda nog goede dingen zijn. Die zijn er in Apeldoorn, in de Wekker, in veel pastorieën, ook van jonge predikanten die zich inspannen om de gemeente in de lijnen van het Woord voor te gaan. Er is in Nederland ondanks alles nog veel goeds, als we de vergelijking trekken met het buitenland. Er zijn ernstige jonge mensen, er zijn hardwerkende ambtsdragers, er is nog een ellendig en arm volk, dat op de Naam des Heeren vertrouwt. De dag der kleine dingen mogen we niet verachten. Over de breedte van de kerk zijn nog werkingen van Gods Geest op te merken. Ook waren in Juda nog goede dingen (2 Kron.12:12b). We dreigen temidden van veel vervlakking de goede dingen uit het oog te verliezen. Dat is een reëel gevaar, dat mij en u bedreigt.

Maar die mooie tekst uit 2 Kronieken 12 staat wel juist in een teleurstellende context. Koning Rehabeam bewerkte de neergang van het rijk. In plaats van de gouden schilden die Salomo had gemaakt en die door de vijanden waren geroofd als straf op de zonde, maakte Rehabeam koperen schilden, die wel blonken als goud, maar die veel minder waarde hadden. De tekst over de goede dingen staat juist na de vermelding van Rehabeam, die zich verootmoedigde onder zijn zonden. In die weg, in de weg van verootmoediging komen de goede dingen, komt het kruis van Christus openbaar. We roepen allen op om de geesten te beproeven. Zijn ze uit God? Geloof niet iedere geest! Er lijkt een Geloofsordeel te gaan over de kerk van Nederland. Christus sprak: Men zal

roepen dat hier en daar de Christus te vinden is, maar, zo zegt Hij: Geloof het niet. Het gaat om eeuwig wel en eeuwig wee. Moge de kerk, onze kerk, wederkeren tot die prediking en die boodschap, waarvan wij allen afgeweken zijn. Levensgevaarlijk om hiervoor blind te zijn. Wederleg, bestraf, vermaan in alle lankmoedigheid en leer. En lees zelf wat er verder volgt in 2 Timotheus 4:2.

P. Roos

Naschrift:

Bij het verzenden van de kopij voor ons blad, verscheen "De Waarheidsvriend" vandaag met een artikel over het proefschrift. Ds. Kieskamp, wiens naam ik hierboven al invoegde, gaf een beoordeling. Ik ben dankbaar met zijn visie op de zaak. Men leze het gehele artikel. Ik citeer: "Een tweede punt daarbij is of een kerkhistorische studie bij voorbaat een persoonlijke beoordeling, als bijvoorbeeld dogmaticus, moet uitsluiten". Het heeft z.i. alles te maken met de status confessionis (Dordtsche Leerregels). Verder merkt hij op dat Arminius niet uit de voeten kan met het onopgeefbaar diep reformatorische dat goddelozen worden gerechtvaardigd. Er is verder in de weergave van de promotor persoonlijke betrokkenheid te proeven. Hij brengt Arminius in verband met het (semi)pelagianisme. En: "Het is de vraag of Arminius er rechtzinniger door wordt wanneer blijkt dat hij zoveel nadruk legde op de gerechtigheid van God". Zo vraagt Kieskamp zich af of er werkelijk op deze wijze recht gedaan wordt aan Arminius.

Ook deze gedachten bevestigen mij in de overtuiging dat we kritisch moeten blijven ten opzichte van Arminius en het Arminianisme. Om genade genade te laten blijven. Daar hebben wij met elkaar het allemaal al moeilijk genoeg mee, ook al hebben we Calvijn, Gomarus en Kohlbrugge e.a.. Maar de naam van Christus is ermee gemoeid. Die roemt, roeme in de Heere.

P. Roos

Vragenrubriek

OPRUIMING

Aan vragen geen gebrek gelukkig! Daar ben ik blij mee. Maar ja, niet alle vragen zijn in een handomdraai te beantwoorden. Er liggen vragen die een uitvoerig antwoord vereisen. En als de beantwoording van een bepaalde vraag 2 of 3 nummers van ons blad in beslag neemt, kan het gebeuren dat het stapeltje vragen hoger wordt en vraagstellers lang op een antwoord moeten wachten. Er zijn ook vragen bij die kort beantwoordt

kunnen worden. Ditmaal zal ik weer een paar van dergelijke vragen tegelijk beantwoorden en opruiming houden! In de toekomst hoop ik vragen te beantwoorden over (opnieuw) het Heilig Avondmaal, over de Heilige Doop, over de hoofdbedekking van de vrouw en over wat onze kerkorde zegt over de lengte van de ambtstermijn, homofilie, in- en uitwendige roeping en nog wel wat meer! Eerst dus wat kleinere zaken. Ik kreeg een vraag binnen van een lezer

MENSENMENS

Het lijkt er op dat het woord 'mensenmens' hard op weg is zich een plaats in ons spraakgebruik te veroveren. Meer en meer mensen worden zo aangeduid of typeren zichzelf bij voorkeur zo. Zo'n mens staat dan kennelijk dicht bij medemensen en kan zich in het leven van de ander goed verplaatsen en straalt een bepaalde warmte uit. In een tijd als de onze, die hoe langer hoe harder wordt en waarin mensen hoe langer hoe minder om elkaar geven, vallen zulke mensenmens op en zijn van grote waarde. Zijn zijn in staat bindend te werken en een stukje eenzaamheid te verzachten. Tot zover dus alstublieft geen kwaad woord van mensenmensen, Alleen - en hier gaat voor mijn besef de schoen wat wringen - het gaat er meer en meer op lijken dat ook predikanten bij voorkeur als 'mensenmens' bekend willen staan en dat kerkenraden van hun predikant verwachten dat ze een mensenmens zijn. Dat moet dan uitkomen in een goed kunnen omgaan met jongeren, met ouderen, met gezinnen, met alleenstaanden en in het hebben van vaardigheid in luisteren en in het bieden van hulp in intermenselijke relaties. Ja, die dingen vooral worden verwacht. Is dat verkeerd?

Het is maar zoals je het bekijkt. Verkeerd wordt het in ieder geval wel als dit het belangrijkste gaat worden. Vergeten wordt - ik kan het mis hebben - dat een dienaar van het Woord 'van de andere kant' komt. Krachtens zijn roeping is hij niet allereerst een mensenmens, ook al zal hij dicht bij de mensen moeten staan en leven in het besef dat hij 'als stervende spreekt tot stervenden'. Maar allereerst en allermeeft moet blijken dat hij bij God vandaan komt. Dat zal hij zich bewust moeten zijn, zoals Elia zich dat bewust was toen hij tegen Achab zei, dat hij voor Gods aangezicht stond (1 Kon. 17:1). Daar was zijn plaats. Daarom kon hij ook de 'man Gods' genoemd worden (1 Kon. 17:18). Zoals ook Elisa.

Met de toenemende nadruk op het mensenmens-zijn lijkt het besef van 'Godsman' te zijn, te verdwijnen. Hangt het daarmee ook samen dat we iedere keer horen of lezen dat het in de kerk laagdrempelig moet zijn? Iemand slaakte recentelijk de ontboezeming: Laat het in de kerk niet te gezellig worden. Terecht, want die tendens is er. Laat daarom de nadruk vooral ook blijven vallen op het bij God vandaan komen. Wat ook wel genoemd wordt het 'tegenover' van het ambt. Iemand die Gods Woord spreekt dient zich ervan bewust te zijn dat hij voor Gods aangezicht staat. De vraag is niet allereerst of hij als 'mensenmens' bekend staat maar of God hem herkent als een getrouw bringer van Zijn boodschap.

P. den Butter

over het woordje *sela* in de onberijmde psalmen. Men vroeg zich af of het wel juist is, als predikanten of ouderlingen dat woordje bij de lezing van Gods Woord overslaan. Naar mijn mening geeft het niets als het wordt overgeslagen. Men laat daarbij niets van Gods Woord weg. Het is een muziekterm en betekent: rust. Het wil niet zeggen dat het woordje *sela* op een bepaald woord nadruk legt en dat je daarom dus even zwijgen moet. Elk woord uit de Heilige Schrift verdient aandacht en is het waard om bij stil te staan. *Sela* mag dus best worden overgeslagen, net zoals de woordjes *aleph*, *beth* en *gimel* in bijvoorbeeld Psalm 111. Anderzijds krijgt een predikant er niets van als hij ook het woordje *sela* leest. Hij voorkomt bovendien ergernis bij mensen die menen dat het tot het geïnspireerde Woord van God behoort. Een predikant moet niet eigenwijs zijn, maar wijs.

Een vriend uit Bunschoten stuurde een uitgebreide brief over de zorgelijke ontwikkelingen in onze kerken. Enige maanden geleden ben ik daar vrij uitvoerig op ingegaan. Maar er zat ook een andere vraag bij van een vriend over een gelezen uitdrukking in rouwadvertenties: veel te vroeg werd van ons weggenomen. De vraag is of het wel juist is om het zo te stellen. Iedereen sterft toch op Gods tijd? Wel, ik kan dat laatste niet ontkennen. Geboortestond en sterfensmoment liggen vast in het boek van Gods raad. Maar het is alleszins te begrijpen dat een vrouw die haar jonge man verliest, dat sterven als vroeg ervaart. Dat is toch zo? Dat gevoel mag best in de rouwadvertentie tot uitdrukking worden gebracht. Het is natuurlijk wat anders als deze woorden gebruikt worden om daarmee opstandigheid tegen de Heere te demonstreren. Opstand, hoe verklaarbaar ook, is nooit goed. Het is een zonde tegen het bestuur van God Wiens wegen wij niet doorgronden, als we in het rouwbericht opstand of woede demonstren. Richt kerkmensen zouden dat niet zo gauw doen. Daar zijn we te netjes voor. Waarmee niet gezegd is dat er welzeker wrevel in ons kan wonen bij bijvoorbeeld plotselinge en vroege sterfgevallen. Maar je kunt het in wereldse kranten tegenkomen: Hoe kon God dit toelaten! Of: vol onbegrip delen wij u mede, enzovoort. Dan denk ik el eens: als je niet in God gelooft, mopper dan ook niet op Hem.

Overigens is er over rouwberichten wel wat meer te zeggen. Laatst las ik nog: Tot onze diepe droefheid heeft de Heere tot Zich genomen... Natuurlijk bedoelt de rouwdragende familie niet dat het een reden tot verdriet is als vader of moeder Boven mag zijn. Maar daarom

moet je nog wel goed opletten hoe je je uitdrukt. Verder ga ik op deze kwestie, althans nu niet, in.

Naar het derde punt, wat nu onze aandacht vraagt, verwees ik in het verslag van de laatste bewaar het panddag op Urk reeds. Een vraag over de doodstaat van de mens. Een lezer verontrust zich over het feit dat in allerlei gelezen meditaties de doodstaat van de mens verzwegen wordt. De vraag was echter: is het aan de andere kant ook niet een rem op de evangelieverkondiging als de doodstaat van de mens te zeer benadrukt wordt? Mijn antwoord is: waar hebben we het over? De mens is door de val in een geestelijke dood terecht gekomen, zal straks de tijdelijke dood sterven en daarop volgend een eeuwige dood buiten God. In de prediking moet benadrukt worden dat de doodstaat, waarin we terecht zijn gekomen schuld, maar ook een oordeel is. We zijn niet te verontschuldigen! Wie zich verschuilt achter zijn doodstaat, met de woorden, een mens kan er toch niets aan doen of hij behouden wordt, of niet, verschuilt zich achter zijn schuld en dat zal God niet accepteren. Een mens in zijn doodstaat mag niet vergeleken worden met een dood mens in zijn graf op het kerkhof. Als je tot een dode spreekt, hoort hij je niet. Een geestelijk dode hoort wel! Maar hij wil niet horen! Een mens in zijn graf ziet niets, maar een mens in zijn doodstaat ziet wél. Hij wil alleen niet zien. Hij is niet dood in het stof der aarde, maar dood in de zonden en misdaden. Maar zo'n mens is toch niet alleen onwillig, maar ook onmachtig, zo werpt iemand misschien tegen. Ja, dat is ook

waar. Maar ook die onmacht is geen excuus om onbekeerd te blijven.

Als de doodstaat van een mens recht gepredikt wordt, zal hij in de schuld komen. Dan wordt hij zondaar voor God, die niets ter verontschuldiging heeft aan te bieden. Dan pas gaat hij ook zijn onmacht zien en wordt hij een smekeling aan Gods troon: Is er nog een weg en is er nog een middel? In die onmacht openbaart de Heere Jezus Zich als Degene Die gekomen is om te zoeken en zalig te maken dat verloren is!

God werkt door middel van Woord en Geest in het leven van van nature dode zondaren. Maar dan moet dat Woord ook recht en naar de zin en mening van de Heilige Geest plaats vinden. Dat betekent in dit verband: de val in Adam en al haar gevolgen, zoals Gods Woord ons dat voor houdt. Aan de andere kant Gods rechtmatige eis tot wederkeer. En door de toepassing van dat Woord komt een mens aan de weet dat hij zich nergens achter verschuilen kan, maar dat hij schuldig staat tegenover God. Een schuld die hij oprecht leert belijden. In die weg leert hij het enige middel kennen en nodig krijgen, waarachter hij zich wel weg kan schuilen, namelijk het bloed van de Heere Jezus, dat ons reinigt van al onze zonden. God is inderdaad de Eerste. Maar Hij werkt door Woord en Geest. Waar men de val in Adam als een realiteit over slaat, komt het evangelie in de lucht te hangen en wordt de Medicijnmeester aangeprezen, zonder dat men weet heeft van de kwaal.

Mijn ruimte is weer op. Allen hartelijk gegroet en Gode bevolen,

K. Hoefnagel

De praktijk der godzaligheid

Het avondmaalsformulier (4)

"Geliefden in de Heere Jezus Christus..." Aldus het begin van het formulier. Zo is dus de aanspraak van degenen tot wie de inhoud van dit avondmaalsformulier is gericht. Ik heb u eerder beloofd dat we in deze artikelen naar de woorden van het formulier gaan luisteren. We zullen proberen er aandachtig naar te luisteren. Daarom slaan we die eerste woorden ook niet klakkeloos over. We mogen aannemen dat de samensteller ze bewust zo heeft neergeschreven. Deze aanspraak is niet zonder betekenis. Ze wordt de dienaar van het Woord in de mond gelegd. Tot wie richt die dienaar zich? De vraag is: tot de gemeente of tot een deel van de gemeente? Spreekt hij Gods kinderen aan die op dat moment onder zijn gehoor zijn? Richt hij zich tot degenen die uit genade mogen weten dat zij door het geloof de

Heere toebehoren en geliefde kinderen van God zijn? Ongetwijfeld zijn zij degenen die worden aangesproken. Het volk van God, Gods levende kerk. De ware christgelovigen die heel hun zaligheid leerden verwachten in Christus Jezus. Die door Zijn bloed gewassen zijn en geheilgd door Christus Jezus.

Toch zou ik de grens van de aangesprokenen breder willen trekken. *"Geliefden in de Heere Jezus Christus..."* – dat wordt gezegd tot de gemeente waar de tafel des Heeren staat aangericht. Tot de hele gemeente. Opdat heel de gemeente zou horen dat het Heilig Avondmaal een instelling van Christus is. Opdat tot heel de gemeente de oproep tot waarachtige zelfbeproeving zou komen. Opdat ook ieder bekend zou zijn met het hoge doel van het sacrament, namelijk *"dat we het tot dat einde (doel) richten waartoe de Heere Christus het geordineerd heeft, namelijk: tot Zijn gedachtenis."*

Er is een overeenkomst met het begin van het doopsformulier. Als daarin op enig moment de ouders persoonlijk worden aangesproken, klinkt het ook: *"Geliefden in de Heere Christus."* Tot elk ouderpaar dat zijn kind bij de doopvont brengt, klinken deze woorden. Beter gezegd: daarmee wordt de gemeente aangesproken die naar Gods Naam is genoemd en die ook in Zijn Naam samenkomt. Het is immers de christelijke kerk in haar zichtbare gestalte aan wie de Heere Jezus de twee sacramenten heeft gegeven.

apostolisch

Is het ook een bijbelse aanduiding? De aanspraak die in het avondmaalsformulier wordt gebezigd, vinden we zo letterlijk niet in de Bijbel. Wel treffen we met name aan het begin van de brieven van Paulus uitdrukkingen aan die hieraan herinneren. De gemeente van Rome spreekt hij aan als *"geliefden Gods en geroepen heiligen"* [1: 7]. Elders lezen we *"de geheiligden in Christus Jezus, de geroepen heiligen"* en *"de gemeente Gods"* [1 Kor. 1: 2 en 2 Kor. 1: 1]. Om nog een plaats te citeren: *"de gemeente der Thessalonicenzen, welke is in God de Vader en de Heere Jezus Christus"* [1 Thess. 1: 1].

Door de gemeente aan te spreken met geliefden, bedoelt de apostel niet alleen dat hij zelf een innige band van liefde en genegenheid met haar heeft. Maar ongetwijfeld vooral dat hij de gemeente beschouwt als de gemeenschap op aarde die door de Heere geliefd wordt. Als Paulus de mannen in Efeze vermaant dat ze hun vrouwen dienen lief te hebben, voegt hij eraan toe *"gelijk ook Christus de gemeente heeft liefgehad en Zichzelf voor haar heeft overgegeven"* [5: 25]. Sprekend over de innige band van het huwelijk zegt de apostel: *"deze verborgenheid is groot, doch ik zeg dit, ziende op Christus en de gemeente"* [5: 32]. De apostel is niet terughoudend om de gemeente in haar wezen aan te spreken.

Maar, zo vraagt deze of gene zich misschien af, hield de apostel Paulus de hele gemeente dan in beginsel voor wedergeboren kinderen van God? En, wat ons formulier betreft, gingen onze vaders dan niet uit van een al te optimistisch beeld van de gemeente? Bedoelden zij soms dat ieder die tot de gemeente behoort nu ook vanzelfsprekend deelt in de zaligheid die in de Heere Jezus te vinden is en van Hem ontvangen wordt? Mag dat de veronderstelling zijn? Bijvoorbeeld totdat het tegendeel blijkt? Nee, laat het duidelijk zijn, zo is het niet. Dat laat het vervolg van dit formulier wel zien. De bijbelse toetssteen wordt

overduidelijk aangedragen: *"een ieder beproeve zichzelf..."* De maatstaf tot de waarachtige zelfbeproeving wordt aangereikt door middel van de drie stukken die in het formulier worden uiteengezet. Aangereikt aan allen en een ieder. Olevianus en de anderen hadden een reëel beeld van wie de mens is. Hij is een mens die van nature buiten het paradijs leeft en die alleen door het wonder van Gods genade behouden kan worden. Het behoren tot de zichtbare kerk levert geen enkele kwaliteit op.

Maar het gaat hier om iets anders. In het spoor van de apostelen gaven onze vaders hoog op van de christelijke gemeente als zodanig. Zij is de zichtbare gestalte van Gods kerk op aarde, van Christus' bruid, van de kudde waarvan Hij de Herder is. Wanneer de gemeente samenkomt, is dat niet zoiets als een evangelisatiesamenkomst, of een verzameling heidenen met een enkele ware christen ertussen. Nee, het is de gemeente Gods die in de Naam des Heeren bijeen is.

Natuurlijk wisten ook Olevianus en de anderen wel dat er twee-erlei kinderen des verbonds zijn. Natuurlijk erkenden ze dat er op de akker van de kerk niet alleen tarwe maar ook onkruid groeit. Al te zeer wisten ze dat er hypocrieten zijn tussen de kinderen Gods. De gemeente op aarde is een gemengde schare. Maar ondanks dat spraken ze de zichtbare gemeente die onder de prediking was samengekomen aan als *"geliefden in de Heere Jezus Christus."* Zoals de Vader van de verloren zoon zijn oudste, onbekeerlijke jongen toespreekt als: *"kind, al het Mijne is het uwe..."*

niet vrijblijvend

Het laat zien dat we nooit vrijblijvend in de kerk kunnen zitten. En ook dat we niet zomaar daarvandaan kunnen blijven. Het behoren tot de christelijke gemeente brengt een zware verplichting en een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Het hangt samen met het grote voorrecht om tot die gemeente te behoren. Dat laat deze aanspraak zien. Ook onder ons komt het nog wel voor dat er leden van de gemeente zijn die op een avondmaalszondag hun plaats leeg laten. Ze zijn doorgaans trouwe kerkgangers. Ze missen eigenlijk nooit. Maar staat de tafel van Gods verbond aangericht, dan zijn ze er niet. Daarop aangesproken, klinken er diverse excuses. *"Ik kan zelf niet aangaan, dus daarom blijf ik dit keer maar weg."* Zelfs kan de aangevoerde reden gelegen zijn in anderen die wel aangaan. Men stoort zich aan hen en hun avondmaalsgang. En ondertussen is het gevaar groot dat men zich innerlijk verheft boven die ander. Een dergelijke houding laat in ieder

geval zien dat men zich niet realiseert wat het betekent om tot de gemeente te behoren. De aanspraak *"geliefden in de Heere Jezus Christus"* geldt als een spiegel voor iedereen. Er ligt een appèl in, een dringende vraag: *"Ben je het ook? Ben je het ook echt? Ben je het door genade geworden?"* Goed beschouwd bedoelt deze aanspraak al te brengen tot de zelfbeproeving voor Gods aangezicht. Zoals de Heere het door de dienst van één van Zijn profeten zo dringend en zo teer vroeg aan het afkerige volk: *"Als Ik dan een Vader ben – en Ik ben het! – waar is dan Mijn eer? Waar is dan Mijn erkenning?"*

Ik zou deze aanspraak willen vergelijken met de aanhef van de Wet der tien geboden. Overbekend, omdat die woorden elke zondagmorgen in de eredienst klinken. *"Ik ben de Heere, uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb..."* De Heere maakte Zich aan Zijn volk Israël bekend als de Redder uit het slavenhuis, de Zaligmaker van verlorenen. En dat, terwijl de Heere volmaakt wist, dat het nog maar een ogenblik zou duren, of dat zelfde volk zou voor zich een gouden kalf maken en zich daarvoor neerbuigen. Maar dat nam niet weg dat Hij Zich zo openbaarde: *"... de Heere, uw God..."*, een woord tot het hele volk. *"Een schat van evangelische genade, gedolven uit de berg Sinai"*, zo typeerde Ebenezer Erskine deze woorden. Zo preekte hij er ook over. Temidden van Zijn gemeente legt de Heere de goudaders van Zijn genade bloot. Hij laat ze door Zijn dienaren opdelven. Die schatten mogen worden uitgestald, ja zelfs worden aangeboden. Aan allen en een ieder. Tegelijkertijd voltrekt zich echter ook een scheiding. Een scheiding binnen de gemeente. Want wie zullen er daadwerkelijk het profijt van dit gedolven goud ontvangen? Geen anderen dan armen en behoeftigen. Om te voorzien in hun grote nood. Want armen worden met goederen vervuld. Maar rijken worden leeg heengezonden. Daarom is het ook zo hoogst ernstig als kinderen van het Koninkrijk zich stoten aan de aangeboden genade en in onbekeerlijkheid en ongeloof hun weg vervolgen.

Zalig, voor wie het een wonder is. Voor wie die eerste woorden van het Avondmaalsformulier gouden woorden worden. Juwelen uit de schatkamer van Christus. *"Geliefden in de Heere Jezus Christus..."* Wordt dat tot mij gezegd? Dan moet dat wel eenzijdig van Boven zijn. Want dat heb ik me niet waardig gemaakt. Vanuit deze enkele woorden lopen de lijnen al naar de betekende zaak van de Heilige Dis. Met deze eerste woorden moge het hart van de god-

vruchtbare avondmaalganger al gaande gemaakt worden. In de belijdenis: *"Want Christus, als wij nog krachteloos waren, is te Zijner tijd voor de goddelozen gestorven. (...) God bevestigt Zijn*

liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is, als wij nog zondaren waren" [Rom. 5: 6, 8].

J.M.J. Kieviet

stond daar voor God te pochen op zijn godsdienstige prestaties. Ja, de mensen zullen er wel van onder de indruk geweest zijn. Kijk eens, wat een super-vrome man... Maar was God ervan onder de indruk?

Jezus laat aan het slot van de gelijkenis weten dat degene die zichzelf verheft vernederd zal worden. Hem treft een zelfde lot als dat wat Nebukadnezar trof. Al die mensen, die ook op godsdienstig gebied leven bij hun eigen werken en daden zal een keer alles uit handen vallen. Want God wederstaat de hovaardige. In Zijn Koninkrijk geldt de regel dat Hij aan de nederigen, de kleinen, de geringen in eigen oog, genade geeft.

Wie van ons heeft reden om zich deze waarschuwing aan te trekken? Hebben we bij tijden niet allemaal de neiging om ons belangrijker te vinden dan een ander? Laten we allemaal eerbiedig naar Agur luisteren.

Kwaad bedenken

Het tweedewaartegen Agur waarschuwt is het bedenken van kwaad in ons hart. Dat kwaad is dan weliswaar nog binnen ons hart gebleven en niet naar buiten gekomen, maar het is er niettemin. In onze overleggingen is het wel degelijk aanwezig, ook al weten anderen er niet van. God evenwel heeft het gezien.

Het kan hier gaan om een invallende gedachte. Of om een verkeerde begeerte. Of om een boos plan dat we aan het uitbroeden zijn. Of om gevoelens van wrok en haat die we tegenover onze naaste koesteren. Of ook wel om gevoelens van opstandigheid tegenover God en Zijn leiding in ons leven waar we het helemaal niet mee eens zijn. Ja, het blijft allemaal nog verborgen, maar het is slechts een enkele stap en wat we van binnen hebben uitgebreed krijgt naar buiten toe vorm en gestalte. En die enkele stap is snel gezet. En dan?

Dan zitten we in het gekijf en de twist en de ruzie. Er ontstaat een woordenstrijd en die wordt ook wel eens een vechtpartij, waarbij in het uiterste gevallen zelfs doden vallen. Zo gaat dat immers. Zoals de drukking van de melk boter voortbrengt en de drukking van de neus bloed voortbrengt, zo brengt de drukking van de toorn twist voort.

Agur herinnert met deze beelden aan de manier waarop in zijn tijd boter gemaakt werd. Men deed melk in een leren zak die men ergens ophing en dan werd er met vuisten tegen die zak gestompt, totdat de melk boter werd. Een

Bijbelstudie

Woorden van Agur - 23

Spr. 30:32,33: Hand op de mond!

In dit laatste gedeelte van Spreuken 30 gaat Agur wat hij te zeggen heeft afronden. Nog een enkel slotwoord, in de vorm van een vermaning. Eigenlijk nog twee dingen. Twee dingen die in het menselijk gedrag nog al eens voorkomen en die allebei veel schade kunnen aanrichten. Daarom moet ertegen gewaakt worden. Het eerste is zelfverheffing tengevolge van onze dwaasheid - de zonde van hoogmoed. Het tweede is het kwaad bedenken in ons hart - de zonde die we in onze gedachten bedrijven. Tegen beide waarschuwt Agur. En hij doet dat helemaal terecht. Laten we ons door hem laten gezeggen.

Zelfverheffing

Het eerste waar hij op doelt is dus zelfverheffing. Dat wil zeggen dat we onze plaats niet meer weten maar meer willen zijn dan ons past. We achten onszelf belangrijker dan we in werkelijkheid zijn; gewichtiger dan bij onze positie gepast is. En niet alleen hebben we hebben een te hoge dunk van onszelf, maar we willen ook dat anderen ons net eender bekijken en behandelen. We verbeelden ons heel wat. Kortom, Agur doelt op een levenshouding die wel heel erg tegengesteld is aan de houding waartoe Gods Woord ons nog al eens oproept, namelijk die van ootmoed en bescheidenheid.

Als de bron van dit gedrag ziet Agur onze dwaasheid. Door die dwaasheid hebben een heel verkeerde kijk gekregen op onszelf. Maar ook op God en ook op onze medemens. Ons ontbreekt door die dwaasheid alle rechte zelfkennis en bovendien alle echte Godskenis. Zouden we onszelf en God wel recht kennen dan zouden we heel wat bescheidener ons opstellen en dan zou ons leven wel blijik geven van ootmoed en nederigheid. Wie eenmaal echt in de spiegel gekeken heeft die Gods Woord ons voorhoudt blaast niet meer zo hoog van de toren.

Ja, zulk gedrag als Agur bedoelt komt voor. We vinden er ook voorbeelden van in de Bijbel. En die voorbeelden laten ons dan tegelijk zien hoe dwaas zulk gedrag is. Sla Numeri 12 maar eens op.

Daar is sprake van de ontevredenheid van Aaron en Mirjam tegenover Mozes. En door blijk te geven van ontevredenheid tegenover Mozes spreken ze eigenlijk ook dat ze het ook helemaal niet eens zijn met God, die aan Mozes een bepaalde plaats gegeven heeft. Met Zijn beleid zijn ze ook ontevreden. Wat motiveert hen?

Wel, zowel Mirjam als haar broer voelen zich heel wat. Zijn ze niet allebei ouder dan Mozes? Hebben ze ook niet allebei hun bijdrage gegeven aan de leiding van Israël? Moet Mozes dan toch alleen de leiding hebben? Dat accepteren ze niet. In hun zelfverheffing willen ze op z'n minst op hetzelfde niveau als Mozes staan. Het komt er in feite op neer dat ze menen het beter te weten dan de Heere. Wat is dat? Is dat geen pure dwaasheid? Wat een aanmatiging! Geen wonder dat het met hen slecht afloopt als Mirjam met melaatsheid getroffen wordt.

Een ander voorbeeld is dat van Nebukadnezar, de koning van Babel. We herinneren ons allemaal dat van hem de woorden afkomstig zijn: Is dit niet het grote Babel dat ik gebouwd heb? (Dan. 4). Hoe komt de man zover? Waar komt die hoogmoed vandaan? Uit de dwaasheid die in zijn hart woont. Maar wat gebeurt er met hem? Deze man, die in eigen ogen zo hoog stond wordt diep vernederd. God maakt hem aan de beesten gelijk.

Is het niet dwaas om te pochen op wat we bereikt hebben? Zelfs al hebben we heel wat bereikt, dan moeten we ons nog realiseren wie het was die ons ertoe in staat stelde. Wat hebt ge, dat ge niet hebt ontvangen?

Het moet dan ook wel iets afschuwelijks zijn in Gods ogen om een van Hem afhankelijk schepsel, dat nog niet eens ademen kan als Hij hem er niet toe in staat stelt, zich te zien gedragen als een onafhankelijk wezen, dat meent dat het zijn eigen prestaties zijn als hij iets bereikt. Zo'n nietige aardworm!

Ook op godsdienstig gebied

Op godsdienstig gebied komt dit soort zelfverheffing ook voor. Jezus tekent die in de gelijkenis van de Farizeër en de tollenaar. Met name in wat Hij in die gelijkenis zegt over de Farizeër. Die man

vroege vorm van karnen dus. Zo bracht de drukking van de melk boter voort.

En ieder weet ook dat als je maar lang en hard genoeg in de neus knijpt, er dan een keer een bloedneus ontstaat. Welnu, zo is het ook als we een ander maar lang genoeg blijven treiteren en met onze woorden irriteren en tot toorn prikkelen. Bij de een gebeurt het vroeger en bij de andere later, maar op een keer is de maat vol en dan volgt een uitbarsting. Dan is de boot aan en het is ruzie, met wie weet welke gevolgen. De grootste ellende is er vaak het gevolg van.

Ook hiervan geeft de Bijbel ons voorbeelden. In Richteren 12 lezen we van de Efraimieten, die Jephtha tot toorn prikkelen met als gevolg een broederoorlog. De dwaze koning van Juda, Amazia, prikkelt de koning van het Tienstammenrijk en het gevolg is een oorlog tussen de twee rijken; een oorlog die Juda noodlottig wordt (2 Kron. 25). Ach, u weet ongetwijfeld ook wel uit eigen ervaring van voorbeelden van ruzies waarin u zelf mogelijk ook betrokken was en die zo begonnen waren. Het ene woord haalde het andere uit en tenslotte was alle zelfbeheersing zoek en het eindigde in schelden en slaan. Zo niet erger....

Agurs advies: verootmoedig u

Wat staat ons in zulke situaties te doen? Wat is het advies van Agur in geval van zelfverheffing en in het geval dat we kwaad hebben bedacht? In beide gevallen is dit zijn advies: Leg uw hand op de mond. Zwijg! Houd het binnen!

In het eerste geval bedoelt hij: Verootmoedig u! Erken uw fout en uw schuld. U hebt in hoogmoed gesproken of gehandeld. U hebt uzelf verheven en dat geheel ten onrechte. U bent buiten uw schoenen gaan lopen. Tegenover God en tegenover mensen bent u helemaal vergeten wie u eigenlijk bent. Erken dat. Zeg het eerlijk dat u dwaas gehandeld hebt. Zeg het vooral tegen de Heere, want elke zonde is tenslotte zonde tegen Hem.

Kijk ook nu maar weer naar een voorbeeld dat de Bijbel ons zelf aanreikt. Ik denk aan Job. Van hem staat geschreven dat hij gedaan heeft wat Agur hier adviseert. Hij legde de hand op zijn mond. Hij had heel wat durven beweren in zijn zelfrechtvaardiging en in zijn kritiek op Gods doen, maar God wist middelen te gebruiken om hem aan zichzelf te ontdenken en hem klein te krijgen. En als Job weer klein is, legt hij de hand op zijn mond: 39:37,38; 42:6. Dan zwijgt hij. Dan belijdt hij eigen geringheid en nietigheid en dwaasheid.

Is dat niet moeilijk? Dat wel, maar toch ook noodzakelijk. Fouten erkennen, schuld belijden - het kan niet gemist worden. Denk aan de toepassing die de Heere Jezus maakte van de gelijkenis van de Farizeër en de tollenaar. Als we onszelf niet vernederen en verootmoedigen zal het moment komen dat God ons doet verstommen.

Een mens moet het een keer van God verliezen. Hij is immers een dwaas en meer niet. Een hoogmoedige dwaas en hij heeft absoluut geen enkele reden om hoogmoedig te zijn. Ja, het is pijnlijk om tot die erkenning te komen. We vechten ertegen. Maar toch, een keer moeten we zover komen, overwonnen door de Heere. En als we het eenmaal zo voor God verloren hebben kunnen we het ook tegenover mensen verliezen. Dan behoeven we geen stand meer op te houden. Dan kunnen we ons ongelijk bekennen. Dan kunnen we de minste zijn. Dan bekleedt de Heere ons met ootmoedigheid.

Maar als die geest van ootmoed niet in ons is, dan handhaven we onszelf. Dan blijven we altijd gelijk hebben. Dan worden we voor anderen ongenaakbaar en onuitstaanbaar. Gelukkig daarom als God ons tot zwijgen brengt en onze mond stopt. U weet toch wel, wat een waar christen is? Dat is iemand wiens mond gestopt is; die het voor God heeft leren verliezen.

Agurs advies: zwijgen!

In het tweede geval is er ook dat advies van Agur: Hand op de mond. We verstaan het dan uiteraard wel enigszins anders. Als we kwaad bedacht hebben van binnen en als we op het punt staan het uit te voeren dan zegt Agur: Houd

het binnen; spreek het niet uit; houd het deksel ip de put. Beheers uzelf. Want als u nu uw mond wel open doet dan is het kwaad nog niet te overzien.

Ja, als de tong zich ermee gaat bemoeien... Denk eens aan Jac. 3, waar sprake is van de zonden die we met onze tong bedrijven en wat de gevolgen daarvan zijn. Het slot van dat hoofdstuk laat iets van die gevolgen zien: verwarring, boze handeling. Daarom: houd het binnen wat u bedacht hebt. Als het in onze gedachten aanwezig is, is dat al erg genoeg. Laat het niet nog meer kwaad stichten.

Spreeken kan gevaarlijk zijn. Een klein gaatje in de dijk kan de oorzaak van een dijkdoorbraak zijn. We kunnen elkaar zoveel smart en pijn aandoen met wat we zeggen. Wat is er veel onheil geschied als we onze woorden niet matigen en altijd maar denken dat we mogen zeggen hoe we hier- of daarover denken. Sommige mensen zijn er ook nog trots op dat ze zo 'eerlijk' zijn. Maar er staat niet zonder reden dat onze woorden altijd aangenaam moeten zijn, met zout besprengd: Col. 4:6. Er staat ook, dat onze woorden weinig moeten zijn: Pred. 5:1. Er staat ook dat wat uit onze mond uitgaat dienen moet tot stichting en opbouw: Ef. 4:29. En de dichter bidt: Laat toch mijn tong en mond en 's harten diepste grond U welbehagelijk wezen...

Is dit ook niet wat de Heere Jezus de Zijnen heeft voorgedaan? Dient Gods kind Hem ook hierin niet gelijkvormig gemaakt te worden? Ook in het gebruik van tong en mond, in spreken en zwijgen. Ja toch?

P. den Butter

Sprekend verleden

JACOBUS KOELMAN (1)

Levensloop

Jacobus Koelman zag in 1632 het levenslicht te Utrecht. Van zijn jeugd weten we vrijwel niets. Hij studeerde in zijn geboortestad filosofie en theologie. Leermeesters van hem waren: Voetius, Essenius en Hoornbeeck. Met name Voetius heeft veel voor hem mogen betekenen. Na voltooiing van zijn theologische studie werd hij ambassadepredikant in Denemarken en daarna in Brussel. Op 13 augustus 1662 werd hij als predikant bevestigd in de gemeente van Sluis in Zeeuws-Vlaanderen. Hier bleek dat hij van harte stond achter de beginselen van de Nadere Reformatie. Koelman verzette zich tegen de invloed

van de *overheid* bij het verkiezen van ambtsdragers en het benoemen van predikanten. Staat en kerk waren veel te sterk met elkaar verbonden. Omdat de overheid lauw was of sympathiseerde met minder rechtzinnige predikanten, kwam het gemakkelijk tot conflicten met rechtzinnige predikers. Zonder aanzien des persoons handhaafde hij de tucht opdat de Doop en het Avondmaal niet verontreinigd zouden worden. Hij trad op tegen de vele volkszonden te Sluis. Koelman was tegenstander van het gebruik van *formulieren* in de eredienst en ook van het onderhouden van christelijke feestdagen. Koelman verklaarde dat hij het uitdrukkelijk eens was met de inhoud van de formulieren die op de synode van Dordrecht aanvaard wa-

ren, maar hij was tegenstander van het oneerbiedig en afraffelend voorlezen ervan. Op 5 januari 1573 las hij tijdens een doopdienst niet het doopformulier, maar hield hij een vrije toespraak in de geest van het formulier. Tegenstanders van Koelman schakelden uiteindelijk de Staten-Generaal in. In 1674 kreeg Koelman een preekverbod opgelegd en in juni 1675 werd hij uit Sluis verbannen. Op 20 november van datzelfde jaar stierf zijn vrouw Anna Huss. Koelman ging een zwervend leven leiden. Hij leidde godsdienstoefeningen in de kerk, of als dat niet was toegestaan godsdienstige gezelschappen bij medestanders thuis. Predikanten als W. à Brakel en J. van Lodenstein schaarden zich achter hem. Zij dachten weliswaar wel anders over het afschaffen van de formulieren en van de christelijke feestdagen maar ondersteunden zijn visie wat betreft de invloed van de overheid in de kerk en de idealen van de Nadere Reformatie. Koelman ontving twee keer een beroep uit het buitenland. In 1679 uit Herford in Duitsland en in 1682 uit New Castle in Noord-Amerika. Voor beide beroepen bedankte hij. In 1691 ging hij wonen in Utrecht, zijn geboortestad. Hier mocht hij niet in de kerken preken, maar het was hem wel toegestaan huispredicaties, catechisaties en Bijbellezingen te houden. Op 3 februari 1695 overleed Koelman op de leeftijd van 63 jaar. Hij werd in de Catharijnekerk begraven, waar ook Voetius ter aarde was besteld.

Geschriften

Koelman heeft veel geschreven. Maar dat niet alleen. Ook heeft hij boeken in het Nederlands vertaald. Hij schreef 44 eigen boeken en 23 boeken heeft hij vertaald. Deze vertalingen betreffen Engelse en Schotse oudvaders. Door middel van zijn boeken heeft hij behoorlijk veel invloed gehad op zijn tijdgenoten. Bij het orthodoxe kerkvolk stonden zijn geschriften in hoog aanzien. Meerdere malen werden dan ook boeken van hem herdrukt. Koelman heeft zich geweed tegen J. de Labadie. Samen waren zij het wel eens over de beoefening van de praktijk der godzaligheid zoals de Nadere Reformatie dat voorstond en ook stemden zij overeen als het ging over de reformatie van de kerk, maar Koelman wilde niets weten van afscheiding van de kerk, hoewel hij zelf heel negatieve ervaringen had opgedaan in het kerkelijke leven. Koelman had veel onrecht ondervonden, maar heeft de kerk nooit verlaten. Koelman besteedde dan ook de gevaren van het Labadisme. Koelman handelde in zijn boeken over de reformatie van land, volk en kerk. Met name ijverde hij voor de zondagsheiliging. Ook heeft hij aandacht gegeven aan de

opvoeding. We denken aan het bekende boek *De pligten der ouders*. Daarin wijst Koelman op de noodzaak van een christelijke en godzalige opvoeding in de geest van de denkbeelden van de Nadere Reformatie. De boeken die Koelman uit het Engels heeft vertaald gaan vooral over het persoonlijk geloofsleven. Zo vertaalde hij al op jonge leeftijd het boekje van Chr. Love *Strijd tussen vlees en geest*. Zijn liefde voor de werken van de Engelse en Schotse schrijver was dus al vroeg aanwezig. Bij Koelman is Engelse en Schotse invloed waar te nemen. Dit blijkt bijvoorbeeld aan de aandacht die hij geeft aan verbondssluiting, de huisgodsdienst en zijn toekomstverwachting voor de kerk en voor Israël. Koelman had een groot aandeel in het overbrengen van de puriteinse inzichten in ons land. Met Willem Teellinck, Gisbertus Voetius en Jodocus van Lodenstein behoort Koelman tot de meest bekende en vooraanstaande mannen van de Nadere Reformatie.

Nadere Reformatie

Juist in het gedenkjaar van de Nadere Reformatie is het goed enige aandacht te geven aan deze beweging. In het bestek van dit artikel kan dit uiteraard maar beknopt. De Nadere Reformatie is

een geestelijke beweging die in de kerk van de reformatie is ontstaan. De Nadere Reformatie ijvert niet alleen voor reformatie van de leer, maar in aansluiting op de reformatie van de leer moest er een leven komen in waarachtige godsvrucht waardoor het gehele volksleven radicaal zou worden beïnvloed. In de 17^e eeuw was een dode rechtzinnigheid, een dode orthodoxie ontstaan, die gepaard ging met een los, zondig en lichtzinnig leven. De Nadere Reformatie legt hier heel duidelijk de vinger bij en getuigt ernstig tegen de vele volkszonden en roept het volk op tot naleving van de geboden des Heeren in de praktijk van het leven. Heel het leven dient onder beslag van Gods Woord te liggen. Met een heilige ijver werd de praktijk der godzaligheid voorgestaan. Zo schreef Koelman in 1678 "De punten van nodige Reformatie, omtrent de kerk en kerkelijke, en belijders der Gereformeerde Kerke van Nederlandt." In twaalf punten (pointen) geeft hij daarin aan de kerk als geheel aanwijzingen om zich te reformaten. Opmerkelijk is het tiende punt: het houden van huiselijke godsdienstoefeningen. Daarmee komen we op het terrein van het gezin. In 1679 schreef hij zijn bekende boek "De pligten der ouders in kinderen voor Godt op te voeden."

Jongerenonderzoek! ... Hoe verder?

Kadervorming LCJ

Tijdens het afgelopen seizoen is er een uitgebreid onderzoek 'Jeugd en jongeren in de gemeente' onder catechisanten gehouden. De gegevens uit de enquête laten iets zien van de houding van jongeren ten aanzien van het jeugdwerk in de gemeente. Bovendien geven de uitkomsten inzicht in hun denken over verschillende ethische en Bijbels-geestelijke aspecten, in hun tijdsbesteding en het netwerk waarin de jongelui zich in de maatschappij bewegen.

Het LCJ organiseert dit najaar zes kadervormingavonden met als thema: 'Uitkomsten jongerenonderzoek! ... Wat kun je er mee?' Tijdens deze avonden gaan we in op de belangrijkste resultaten van het onderzoek en de praktische vertaling ervan naar het jeugdwerk.

Leidinggevend, kerkenraadsleden en belangstellenden zijn hartelijk welkom!

Voor een constructieve invulling van de avond is het belangrijk dat u als aanwezige vooraf de resultaten van de enquête van uw eigen gemeente bij uw kerkenraad opvraagt en op de betreffende KAVO avond meeneemt.

Datum	Plaats (CGK)	Gebouw/adres:
4 november	Urk	Pniël, Vlaak 10
6 november	Drogeham	Maranatha, Lytsewei 22
13 november	Sliedrecht	De Hoeksteen, Karel Doormanstr. 1a
18 november	Barendrecht	Eben-Haëzer, Voordijk 252
20 november	Bunschoten	De Fontein, Bikkersweg 7
27 november	Alphen aan den Rijn	Opstandingskerk, Prinses Marijkestraat 69

Vanaf 19.30 uur is er koffie/thee. Alle avonden beginnen om 19.45 uur. Meer info is te vinden op www.lcj.nl, via info@lcj.nl of bij de jeugdwerkadvisers: 0184-614525/416020.

Jeugdappel +16

**Zaterdag 25 oktober D.V. houdt het LCJ zijn jaarlijkse Jeugdappel +16.
Van harte welkom!**

Het thema: "Liefde is..."

's Morgens beginnen we met een lezing: **Liefde is.... een opdracht. Ds. H. Korving**

Na de koffie is er een ronde workshops.

's Middags beginnen we met een workshopronde en sluiten af met een appel,
Liefde is.... een gave Ds. J. Westerink

Workshopkeuze:

1. Liefde is... ook van jezelf houden?
2. Liefde is... meer dan seksualiteit
3. Liefde is... zelfs je vijand liefhebben
4. Liefde is... God liefhebben boven alles! Hoe kun je dat zeker weten?
5. Liefde is... Niet kunnen zwijgen.
6. Liefde is... 1 Korinthe 13

Plaats: gebouw LEG; **Boeing Avenue 121, 1119 PE Schiphol-Rijk**
Aanvang morgengedeelte 10:00 uur, middag gedeelte 13.30 uur
Er zijn weer heerlijke lunchpakketten verkrijgbaar.
Voor meer informatie en inschrijven voor de workshops kijk op www.lcj.nl

Na afloop van het jeugdappel (15:30) is er een receptie ter gelegenheid van het afscheid van Maarten van Middelkoop als bureau manager/jeugdwerkadviser van het LCJ. U bent van harte uitgenodigd om hem een hand te geven.

Najaarsactie SEZ

Actiedoel:
noodhulp Cuba na orkanen
Gustav en Ike

Betaalt u mee?
Giro 158116
(actienummer)
t.n.v. SEZ,
Hardinxveld

SEZ, Postbus 273, 3370 AG Hardinxveld-Giessendam
tel. 0184 - 61 16 07 b.g.g. 0184 - 61 55 43
e-mail: sez@kliksafe.nl
www.sez.st

De bestuursleden van de SEZ behoren tot Prot. Kerk in Ned. (herv.),
Herst. Herv. Kerk, Chr. Geref. Kerken, Geref. Gemeenten,
Geref. Gemeenten in Ned. en Oud Geref. Gemeenten.

* Actie i.s.m. Dep. Bijz. Noden GG

Vakantie op Texel

De Verrassing.nl

Veertien accommodaties, waaronder
acht bungalows en vijf nieuwe chalets.

De Noordel

Park achter De Verrassing. Vijf luxe
bungalows met veel privacy

De Noorderhoeve.nl

Twée vakantiewoningen voor
zorgvakanties. Ook uitermate geschikt
voor minder validen.

Boeken? Bel 0222 31 89 06

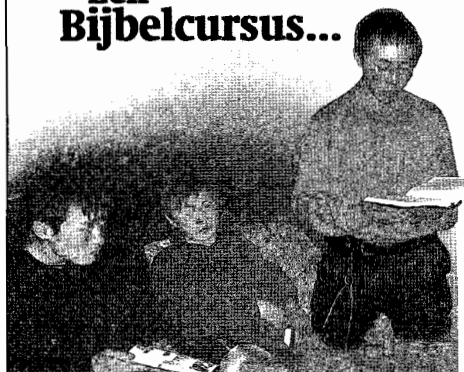

Friedensstimme

Evangelisatie en Bijbelverspreiding in de voormalige Sovjet-Unie

"...totdat
Hij komt..."

Een Bijbelcursus...

...is een belangrijk middel voor Nentsen om toe te nemen in kennis. Nog maar kort uit het heidendom tot God bekeerd, verlangen deze poolbewoners Hem beter te leren kennen. Zodat ze ook anderen vanuit het Woord de weg kunnen wijzen.

Broeders reizen over de toendra en geven een cursus in de tent. Wilt u dit werk steunen met uw gebed en een bijdrage voor cursusmaterialen, brandstof en levensmiddelen? Uw bijdrage is welkom op 41.32.334.

Postbus 15 | 2800 AA Gouda | TEL. 0182 - 538 544 | GIRO 41 32 334

Zorg dichtbij

Waar u ook woont,
Agathos brengt zorg dichtbij:
• **Huishoudelijke verzorging**
• **Persoonlijke verzorging**
• **Verpleging**
• **Psychosociale zorg**

Bel de Zorglijn (010) 264 07 77 en u krijgt uw rayoncoördinator aan de lijn. Agathos stelt zelf indicaties voor veel zorgvragen. Kunnen we geen indicatie stellen? Dan begeleiden we u bij de CIZ-aanvraag. U ziet, ook indicatiestelling is onze zorg!

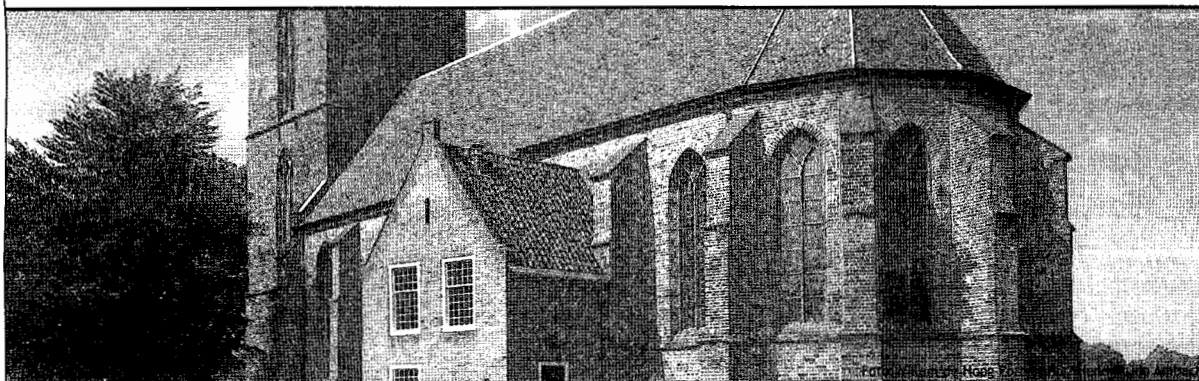
Agathos
THUISZORG

T 010 264 07 77 | www.agathos-thuiszorg.nl

Zorg met een eigen kleur

bis

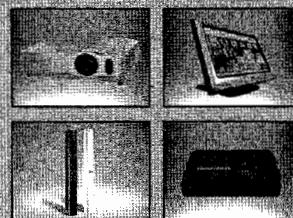
Betrouwbare audio oplossingen voor optimale verstaanbaarheid

Verstaanbaarheid is belangrijk. Zeker in de kerk. Vertrouw daarom op BIS voor advies, ontwerp, installatie en onderhoud van de juiste audio oplossing voor uw kerk- of verenigingsgebouw.

BIS levert:

- Geluidsversterking
- Ringleidingen
- Opnameapparatuur
- Cameraregistratie
- Projectieapparatuur
- Systemen voor centrale bediening
- Betrouwbare kerktelefoon met extra helderheid
- Meting akoestiek en spraakverstaanbaarheid
- Persoonlijke aandacht en service
- Technisch onderhoud en storingsdienst

Bel BIS! 0180-486777. Of ga naar www.bis.nl

Eén leverancier voor al uw audio oplossingen. En meer! Kies voor betrouwbaarheid. Kies voor BIS.

Profiteer van de lustrumactie!

ADSL voor maar

€ 16,95

per maand!

Meer weten?

Kijk op www.kliksafe.nl/

lustrumactie

of bel (0341) 27 49 99.

kliksafe ...bewuste keus